

УДК 94(477)'19'329

Г. С. Побережець**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ В. М. ЧОРНОВОЛА**

Ганна Степанівна Побережець, кандидат історичних наук, асистент кафедри українознавства, e-mail: vovarover@gmail.com

Миколаївський національний аграрний університет
вул. Георгія Гонгадзе, 9, м. Миколаїв, 54000, Україна

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вивченню життєвого шляху В. М. Чорновола, формуванню його як громадського, політичного і державного діяча. Його діяльність була багатоаспектною в різних галузях життя. В роботі розкривається внесок В. Чорновола у розвиток суспільно-політичної думки та розбудову української державності. Висвітлено діяльність В. Чорновола як відомого правозахисника, провідника Народного Руху України, голови Львівської обласної ради народних депутатів, керівника радикального табору національно-демократичних сил у Верховній Раді України, реформатора і журналіста.

Ключові слова: В. М. Чорновіл, дисидентство, державотворення, шістдесятники, Народний Рух України.

А. С. Побережец**ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ИДЕИ
В. М. ЧЕРНОВОЛА**

Анна Степановна Побережец, кандидат исторических наук, ассистент кафедры украиноведения, e-mail: vovarover@gmail.com

Николаевский национальный аграрный университет
ул. Георгия Гонгадзе, 9, г. Николаев, 54000, Украина

АННОТАЦИЯ

Выбор темы статьи обусловлен необходимостью научного переосмысления идеологических основ и практической направленности украинского инакомыслия 60–80-х гг. XX в., раскрытия многомерного соотношения «человек — историческая эпоха общества», освещения деятельности В. М. Черновола как известного правозащитника, руководителя Народного Руха Украины, председателя Львовского областного совета народных депутатов, руководителя радикального лагеря национально-демократических сил в Верховной Раде Украины, реформатора и журналиста.

© Побережець Г. С., 2019

Ключевые слова: В. М. Черновол, дисидентство, государственность, шестидесятники, Народный Рух Украины.

G. S. Poberezhets**SOCIAL AND POLITICAL IDEAS OF V. M. CHORNOVOL**

Anna Stepanovna Poberezhets, Candidate of Historical Sciences Assistant Professor, Department of Ukrainian Studies, e-mail: vovarover@gmail.com

Mykolaiv National Agrarian University
street of Georgiy Gongadze, 9, Nikolaev, 54000, Ukraine

ABSTRACT

The scientific article is devoted to the research of Vyacheslav Chornovil's activity in various spheres of his life, and to such parts of his works as the socio-political thought and state-building of Ukraine, which need further research.

The life of V. Chornovil was hard. The thesis shows that there were several stages of his opinion's formation. Firstly, he believed in democratic opportunities of socialism, but later he became assured that soviet state acted against its citizens. V. Chornovil became one of the most authoritative activists of Ukrainian struggle for independence in 1960–1980 years of the 20th century.

State-building processes which took place at the end of XX century lead to the independence of Ukraine. V. Chornovil and his political party gave state-building propositions including Ukrainian language, customs, culture implementation.

Political and state-building activities of Chornovil were directed to the achievement and adoption of Ukrainian state democracy and freedom, construction of democratic independent Ukraine.

Key words: V. Chornovil, dissent, the creation of state, shistdesjatyky, National Rukh of Ukraine.

Актуальність дослідження полягає в тому, що діяльність В. Чорновола була багатоаспектною в різних галузях життя, і про це свідчать численні наукові праці. Однак завжди будуть актуальними і такими, що потребуватимуть подальшого вивчення, такі сторони його життя і діяльності, як участь у розбудові української державності та внесок у розвиток суспільно-політичної думки.

Досліджуючи цю тему, необхідно об'єктивно і правдиво розкрити людську повагу та глибоку віру в дієвість і обґрунтовану

реальність його сміливих новаторських ідей, вчинків, сповнених суто громадського звучання й оптимізму, соціальної спрямованості та перспективи.

З'явилися наукові видання, в яких розкривається формування світогляду В. Чорновола, його політичні погляди, перебування в ув'язненні, на засланні, діяльність в Українській Гельсінській спілці, НРУ, створення та функціонування часопису «Український вісник», дається глибокий аналіз його державотворчого надбання у 1990-х роках, характеризуються обставини трагічної загибелі. Саме такою фундаментальністю відзначається монографія В. Ф. Деревінського [1]. В ній висвітлюється життєвий шлях В. Чорновола, формування його світогляду, характеризується участь у політичних процесах України 80–90-х рр. ХХ ст.

У 2013 р. світ побачила нова монографія В. Деревінського [2], в якій розглядається громадсько-політична, державотворча діяльність відомого політика. Її автор приділив вагомую увагу формуванню його суспільно-політичних поглядів, громадській роботі, творчій праці, періоду заслання та внеску у становлення державності в Україні. В. Деревінський розкриває становлення В. Чорновола як громадського діяча, його редакційно-видавничу діяльність, висвітлює багатогранну особистість В. Чорновола як організатора, правозахисника та громадського діяча, який активно займався перетворенням НРУ в політичну партію.

В. Чорновіл не уявляв справжнього соціалізму «без загартованих демократичних свобод, без найширшого політичного й економічного самоврядування всіх клітин державного організму, аж до найменших включно, без реального, а не паперового забезпечення прав усіх націй багатонаціональної держави» [3, с. 101–102]. Подібна позиція викликала незадоволення влади.

В. Чорновіл послідовно відстоював права громадян, розуміючи необхідність та доцільність кожного брата активну участь в державних справах. Це право він вважав ознакою демократії. Воно було складовою його ідейної платформи.

Складовою частиною національного державотворення, вважав В. Чорновіл, є державна мова, якою має бути мова титульної нації. Його прагнення охороняти, зберегти і розвивати

українську мову було одним із основних, бо «мова — це гімн, герб» [4, с. 491]. Він стверджував: «державна мова — одна. Так у більшості держав світу. Це символ держави. Мова зміцнює державу» [4, с. 359].

Українофобія, що поширювалася у кінці 60-х — на початку 70-х рр. ХХ ст. на території Радянського Союзу, стала наступним показником тогочасних дій влади. У цей період розпочалися переслідування і випадки, що видавалися на перший погляд зовсім абсурдними, як, наприклад, пригода, яка трапилася з завідувачем кабінету франкознавства Львівського державного університету Леськівим. Той ще в післявоєнні роки розповсюджував за дорученням оунівців листівки, а коли про це через 40 років дізналися, то людину було виключено з партії. Владу не хвилювало, що пройшло чотири десятки років [5, с. 239]. Це не поодинокий випадок. Десь студента було виключено з університету за невдало вибрану тему (на погляд радянського керівництва) реферату чи курсової або за підозри КДБ.

Сам В. Чорновіл теж постраждав від подібної підозри. Його було звільнено з роботи, тому що керівництво метеостанції дізналося про минулі судимості й вирoki та за яких обставин їх отримано [5, с. 241]. Тому не дивно, що подібне становище в суспільстві необхідно було змінювати задля розв'язання національних, політичних та інших проблем.

Рушійною силою перетворень у державі, на переконання В'ячеслава Максимовича, була інтелігенція, передусім та, яка завжди стояла за побудову самостійної Української держави [6, с. 332]. Прогресивна інтелігенція завжди переслідувалася владою. Він так характеризував свої роки заслання і дії радянської влади проти інтелігенції: «Ми — жертви запланованої акції внутрішнього тероризму» [7, с. 680].

Серед заарештованих 1965 р. були художники, мистецтвознавці, літератори, викладачі вузів та ін. Такі відомі імена, як І. Світличний, Косів, П. Заливаха, Б. Горинь, — це були люди, які своїми поглядами на тогочасність являли загрозу радянській владі, бо діяли відкрито і публічно [8, с. 701].

Соратники В. Чорновола не раз стояли і на захисті його самого. Так, у своїй заяві Першому секретареві ЦК КПУ П. Ю. Шелесту вони вказували на порушення у судовому засіданні над Чорноволом, а саме — на не перевірені факти справи, і висту-

пали за її перегляд, проти порушень соціалістичної законності [8, с. 800–801].

Ще навесні 1960 р. В. Чорновіл разом зі своїми однодумцями поклялися служити на благо своєї Батьківщини. Ця боротьба, як він її розумів, буде важкою. І дійсно, не один рік він провів у тюрмі і на засланні, але найважчого для нього була неможливість активно діяти задля досягнення бажаної цілі.

Інтелігенція породила рух шістдесятників, до якого належав і В. Чорновіл. Це люди-патріоти, які стали ядром духовної опозиції режиму в Україні. В. Чорновіл установив тісні зв'язки з багатьма прогресивно мислячими діячами української культури — І. Світличним, В. Стусом, І. Дзюбою, Є. Сверстюком [9, с. 440]. Йому вдалося публікувати не лише власні твори, але й деякі праці своїх соратників, працюючи в газеті «Молода гвардія».

В. Чорновіл був людиною, якій не було байдуже до долі громадян, їхнього правового становища, до становища української мови, культури, традицій. Він наголошував на тому, що українцям необхідно не забувати про те, що вони є українською нацією [4, с. 572].

З 1970 р. почав виходити позацензурний суспільно-політичний журнал «Український вісник», редактором якого був В. Чорновіл. Основним завданням «УВ» було розповсюдження правдивої інформації про порушення прав людини у державі, про репресії та ін. Видання гідно репрезентувало українську суспільно-політичну думку за кордоном.

У 1987 р. відчувалося поліпшення суспільної атмосфери, вже не було такої жорсткої цензури, а компартія з часів М. Хрущова стала більш лояльною. Зменшилася кількість арештів, припинилися масові репресії, що дало можливість для формування демократичної сили — Народного Руху України, в якій В. Чорновіл відіграв важливу роль. Ця сила стала опорою в реалізації Чорноволівської ідеї здобуття Української незалежності. Рух став однією з наймасовіших організацій того часу.

Народний Рух об'єднував не лише революціонерів, подібних В. Чорноволу. Провідники Народного Руху — письменники, громадські діячі — щиро прагнули Української держави. У політика були великі плани щодо НРУ: це і вже згадувана ідея незалежності держави, розвиток суспільства, піднесення

культури. Рух став носієм демократичних ідей його керівника і членів партії. Обравши такий державотворчий шлях, партія спромоглася поступово втілювати у життя задані цілі.

В. Чорновіл розглядав в організаційній єдності прагнення України до незалежності та прагнення до Європи. Він вважав, що лише там молода держава зможе знайти підтримку для відродження та захисту від зовнішньої та внутрішньої загрози.

Джерела та література

1. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика : монографія / В. Деревінський. — Тернопіль : Джура, 2011. — 224 с.
2. Деревінський В. Ф. В'ячеслав Чорновіл: журналіст, борець, державотворець : монографія / В. Ф. Деревінський. — Тернопіль : Астон, 2013. — 387 с.
3. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 4, кн. 1 : Листи / В. Чорновіл ; упоряд. М. Коцюбинська, В. Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2005. — 990 с.
4. Чорновіл В. Пульс Української незалежності: колонка редактора / В. Чорновіл ; вступ. стаття та післямова Леся Танюка. — К. : Либідь, 2000. — 624 с.
5. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 3 / В. Чорновіл ; упоряд. Валентина Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2006. — 976 с.
6. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 7 : Статті, виступи, інтерв'ю (березень 1990 — грудень 1992) / В. Чорновіл ; упоряд. Валентина Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2011. — 1080 с.
7. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 5 : Публіцистика, документи, матеріали «Справи № 196» (1970–1984) / В. Чорновіл ; упоряд. Валентина Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2007. — 912 с.
8. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 2 : Правосуддя чи рецидиви терору?, Лихо з розуму. Матеріали та документи 1966–1969 рр. / В. Чорновіл ; упоряд. Валентина Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2003. — 908 с.
9. Чорновіл В. Твори : у 10 т. Т. 1 : Літературознавство. Критика. Журналістика / В. Чорновіл ; упоряд. Валентина Чорновіл. — К. : Смолоскип, 2002. — 640 с.

Надійшла до редакції 01.10.2019 р.